

เมื่อพ่อแม่ไทยต้องคุยกับลูกเรื่องเพศ

When Thai Parents Need to Talk about Sex with their Children

เฉลิมพล แจ่มจันทร์*, และกัญญา อภิพรชัยสกุล**

บทคัดย่อ

ภายใต้สถานการณ์สุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ในเด็กและวัยรุ่นไทยที่มีแนวโน้มเป็นปัญหาเพิ่มขึ้นในหลายเรื่อง สถาบันครอบครัว โดยเฉพาะบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองในการคุยกับลูกหรือเด็กในปกครองเพื่อให้คำแนะนำและการปรึกษาในเรื่องเพศที่เหมาะสมนับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการพูดคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย และวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตน กลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหรือเด็กในปกครองอายุ 7-18 ปี โดยใช้ข้อมูลitudinalจากการสำรวจในปี 2559 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 2,446 คน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองไทยยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามปัจจัยภูมิภาค เพศ กลุ่มอายุ ระดับการศึกษา จำนวนและเพศของลูกหรือเด็กในปกครอง ประสบการณ์การเข้าถึงกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ และปัจจัยการเลี้ยงดูในด้านต่างๆ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง ในการส่งเสริมและรณรงค์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองไทยพูดคุยให้คำแนะนำและการปรึกษากับลูกในเรื่องเพศนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านความรู้ที่จำเป็น และทัศนคติที่เหมาะสมแก่พ่อแม่ผู้ปกครอง ส่งเสริมการเห็นความสำคัญและรู้จักใช้โอกาสหรือสร้างโอกาสในการคุยเรื่องเพศกับลูก

คำสำคัญ: อนามัยการเจริญพันธุ์ ความรู้ ทักษะคิดการปฏิบัติตนคุยกับลูกเรื่องเพศ การสื่อสารในครอบครัว

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

** นักวิจัย สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

Under the worsening sexual and reproductive health situation of Thai youth and adolescents, the role of the family institution has become significantly more important. Of particular importance is the role of the parents and/or guardians in talking with their children about sex to provide appropriate advice and consultation. This study aims to assess knowledge, attitudes and practices (KAP) related to discussing sex with one's child, and also to examine the factors which influence parent-child communication about sex. The target population is Thai parents (or guardians) with a child in their care age 7 to 18 years. This study analyzed secondary data from a 2016 survey of 2,446 parents. The results show that KAP of Thai parents in talking with their children about sex are at a moderate level. The level is significantly different by parents' characteristics and factors, including region of residence, age, education level, number and sex of children, exposure to educational campaigns which promote talking with children about sex, and also parenting style. Based on the findings, in order to promote constructive discussion about sex between parents and their children, knowledge and attitude skill development as well as awareness promotion for parents to find/create opportunities to talk about sex with their children should be emphasized.

Keywords: reproductive health, knowledge, attitude and practice (KAP), parent-child communication about sex

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจพ่อแม่ผู้ปกครองไทย ภายใต้โครงการประเมินผลกิจกรรมการสื่อสารการตลาดทางสังคม เรื่อง “โอกาสทองคุยกับลูกเรื่องเพศ” คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ฝ่ายสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นอย่างสูงที่ให้ความอนุเคราะห์อนุญาตให้ใช้ข้อมูล

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยมีการดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์มาอย่างต่อเนื่อง แต่พบว่าปัญหาสุขภาพทางเพศและอนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่นยังมีปัญหาอยู่มาก โดยวัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มีอัตราการคลอดเพิ่มขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2553 พบอัตราการคลอดต่อประชากรวัยเดียวกันอยู่ที่ 31.1 และเพิ่มสูงขึ้นถึง 53.4 ในปี 2555 แม้จะมีแนวโน้มลดลงบ้างเล็กน้อยคือ 44.8 ในปี 2558 แต่พบว่าการคลอดซ้ำมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยในปี 2553 พบการคลอดซ้ำร้อยละ 11.1 และเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 12.2 ในปี 2558 (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2557) นอกจากนี้วัยรุ่นขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันการตั้งครรภ์แล้ว ยังขาดความรู้ในเรื่องการป้องกันโรคต่างๆ อีกด้วย ทำให้พบว่าอัตราป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นอายุ 15-24 ปี ต่อแสนประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จาก 80.0 ในปี 2553 เป็น 127.08 ในปี 2558 (สำนักระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) นอกจากนี้จากรายงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย เมื่อปี 2557 พบว่า วัยรุ่นไปทำแท้งร้อยละ 19.2 โดยสาเหตุที่ไปทำแท้งคือความไม่พร้อม นอกจากนี้บุคลิกภาพที่ทำแท้งให้ไม่ไช่แพทย์ถึง ร้อยละ 9.1 (วิชัย และคณะ, 2557)

จากสถานการณ์ปัญหาด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ในวัยรุ่น ทำให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนหันมาใส่ใจในการดำเนินงานด้านการป้องกัน โดยให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากันมากขึ้น เกิดความร่วมมือระหว่างสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) กับสำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ทำโครงการป้องกันการตั้งครรภ์ในวันรุ่น โดยวัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปีสามารถเข้ารับบริการคุมกำเนิดโดยให้ยาฝังคุมกำเนิดและห่วงอนามัยฟรีในทุกสถานบริการที่อยู่ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ นอกจากการให้บริการเชิงตั้งรับแล้ว เชิงรุกได้มีการดำเนินงานให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาแก่เด็กและวัยรุ่นผ่านช่องทางต่างๆ ด้านความรู้เรื่องเพศศึกษาในระบบการศึกษา มูลนิธิแพธทูเฮลท์ (path2health) องค์กรพัฒนาเอกชน จัดให้มีหลักสูตรการเรียนการสอนเรื่องเพศศึกษาภายใต้ “โครงการก้าวอย่างอย่างเข้าใจ” ดำเนินการสอนโดยครูสามารถคิดหน่วยกิตได้ สำหรับช่องทาง Social network จัดให้ความรู้และให้คำปรึกษาผ่านช่องทาง Online sex education ทางเว็บไซต์ <http://www.lovecarestation.com>

สถาบันครอบครัวและพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นหน่วยสังคมที่ใกล้ชิดกับลูกหลานมากที่สุด จากสถานการณ์ด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ที่ไม่ดีขึ้น การดำเนินงานด้านอนามัยการเจริญพันธุ์ในประเทศไทยได้เริ่มปรับรูปแบบโดยเพิ่มบทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกหลาน มูลนิธิแพธทูเฮลท์ (path2health) ร่วมกับบริษัทเซฟรอน ประเทศไทย จำกัด ได้จัดทำโครงการ “ผู้ใหญ่เปิดใจลูกหลาน (รัก) ปลอดภัย” และทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยฝ่ายสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม ได้ดำเนินการสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของพ่อแม่ผู้ปกครองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดทำโครงการรณรงค์ “โอกาสทองคุยเรื่องเพศกับลูก” ให้ความสำคัญในการสร้างโอกาสพูดคุยเรื่องเพศกับเด็ก ส่งเสริมผู้ปกครองพ่อแม่ให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการคุยเรื่องเพศกับเด็กเชิงบวก และช่องทางที่ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจในการคุยเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครอง (ชชนวนทอง, 2556)

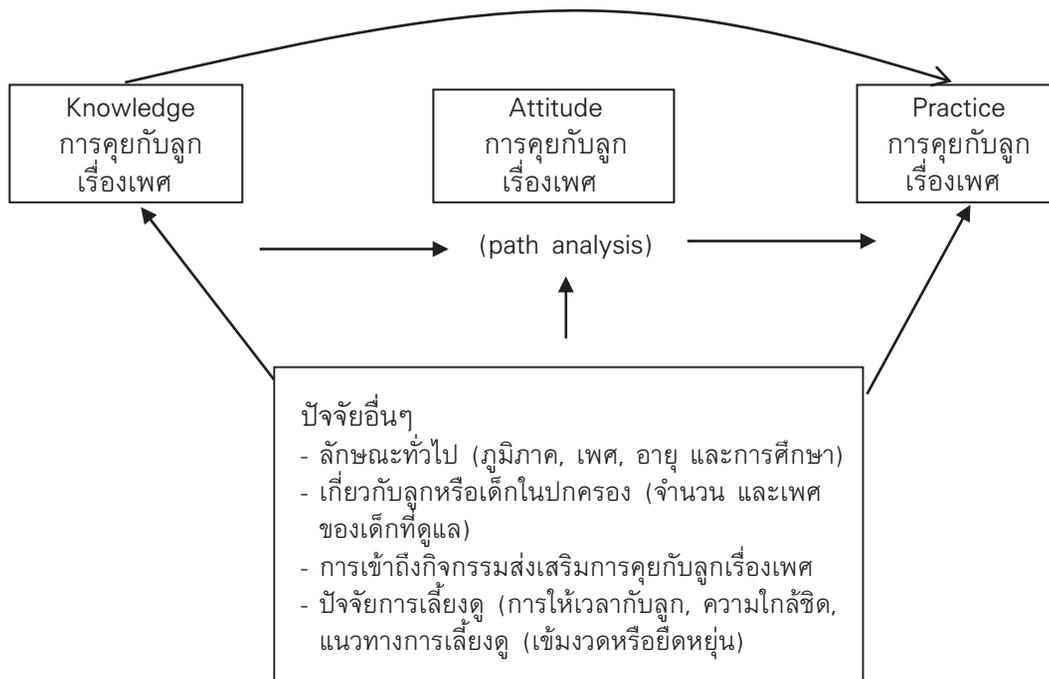
จากการทบทวนงานศึกษาที่เกี่ยวข้องในอดีต พบว่า พฤติกรรมในแต่ละครอบครัวหรือการปฏิบัติตัวของพ่อแม่อาจส่งผลถึงพฤติกรรมของบุตรได้ ผลการวิจัยของ Chamratrithirong et al. (2010) พบว่าพฤติกรรมของพ่อแม่สามารถส่งถ่ายมายังบุตรได้ และสามารถป้องกันบุตรจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เพศของบิดามารดามีผลในการคุยเรื่องเพศกับลูก ถ้าลูกเป็นผู้หญิงหน้าที่ในการคุยควรเป็นของมารดา หากลูกเป็นผู้ชายหน้าที่ในการคุยควรเป็นของบิดา (สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2556) การปฏิบัติตัวในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองมีลักษณะหรือวิธีการที่อาจแตกต่างกันระหว่างลูกชายและลูกสาว เนื่องมาจากปัจจัยทางด้านพฤติกรรมเสี่ยงและพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมทางเพศที่แตกต่างกันตามเพศของบุตร (Rhucharoenpompanich et al., 2010) รวมถึงทัศนคติของพ่อแม่ต่อการยอมรับพฤติกรรมทางเพศของบุตร เช่น การมีเพศสัมพันธ์ที่แตกต่างกันตามเพศของบุตร (กัญญา และดุสิตา, 2551)

สำหรับประเทศไทยปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้ “พ่อแม่ผู้ปกครองไทย” ไม่พูด ไม่กล้าที่จะคุยหรือไม่รู้ที่จะคุยอย่างไรกับลูกหรือบุตรหลานในปกครองของตนเกี่ยวกับเรื่องเพศ หรือพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ คือ การขาดความรู้ ไม่แน่ใจว่าความรู้ที่จะสอนลูกนั้นถูกต้องหรือไม่ ขาดทักษะในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกหลาน (Rhucharoenpompanich et al., 2012) หรือมีทัศนคติเชิงลบหากจะสอนเรื่องเพศกับลูกหลาน และไม่ทราบว่าจะปฏิบัติตัวอย่างใดเมื่อรู้ว่าลูกหลานเริ่มเข้าสู่วัยหนุ่มสาว การมีทัศนคติต่อประเด็นเรื่องเพศที่ค่อนข้างอนุรักษ์นิยมและมักไม่นำเรื่องเพศมาพูดคุยหรืออภิปรายกันในลักษณะที่เปิดเผย วิธีประเพณีของไทยที่มีมาแต่อดีตก็เป็นอุปสรรคที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้พ่อแม่ไทยไม่คุยกับลูกเรื่องเพศ (Sridawruang, Pfeil, & Crozier, 2010) อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่ติระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครองและลูก รวมถึงสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยอันหนึ่งในการเปิดโอกาสให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนระหว่างพ่อแม่กับลูกในเรื่องของเพศ (Wilson et al., 2010)

วัตถุประสงค์การศึกษาและกรอบแนวคิด

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ข้อด้วยกัน หนึ่ง เพื่อประเมินระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนในการพูดคุยเรื่องเพศกับลูกของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย และ สอง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เส้นทาง หรือ path analysis

รูป 1 กรอบแนวคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์เส้นทาง (path analysis)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประยุกต์ร่วมกับแนวคิดแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตน (knowledge, attitude, practice: KAP) นำมาสู่การพัฒนาเพื่อกำหนดโมเดลต้นแบบที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังรูป 1 ในเบื้องต้น ตามแนวคิดแบบจำลองความสัมพันธ์ KAP การมีความรู้ (knowledge) ที่เพิ่มขึ้นของพ่อแม่ผู้ปกครองในเรื่องที่จำเป็นสำหรับการคุยกับลูกเรื่องเพศ เชื่อว่ามีอิทธิพลเชิงบวกที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านทัศนคติ (attitude) รวมถึงการปฏิบัติตน (practice) ที่ดีหรือเหมาะสมยิ่งขึ้นของพ่อแม่ผู้ปกครองในการพูดคุยกับลูกเรื่องเพศ โดยที่การเปลี่ยนแปลงของการปฏิบัติตน (practice) ส่วนหนึ่ง อาจเป็นผลที่ได้รับอิทธิพลทางตรงจากการปรับเปลี่ยนของทัศนคติ (attitude) ที่ดีขึ้นด้วยเช่นกัน

ภายใต้ความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสามนี้ ปัจจัยที่อาจมีอิทธิพลและความสัมพันธ์ร่วมด้วยในลักษณะของตัวแปรภายนอก (external factors) ที่ควรนำมาพิจารณาวิเคราะห์ร่วมด้วยเพื่อเข้าใจและควบคุมอิทธิพลที่อาจมีต่อความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองไทยในการคุยกับลูกเรื่องเพศ ประกอบด้วยปัจจัยส่วนบุคคลของพ่อแม่ผู้ปกครอง เช่น ภูมิภาคที่อยู่อาศัย เพศ อายุ และการศึกษา ปัจจัยเกี่ยวกับลูกและเด็กที่อยู่ภายใต้ปกครอง เช่น จำนวน หรือเพศของลูกหรือเด็กที่ปกครองดูแล ปัจจัยการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหรือกิจกรรมรณรงค์ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ และปัจจัยด้านการเลี้ยงดู เช่น ความใกล้ชิด และการใช้เวลาอยู่กับลูกหรือเด็กภายใต้ปกครอง รวมถึงแนวทางการเลี้ยงดูที่อาจเป็นในลักษณะเข้มงวดหรือในลักษณะตรงข้ามคือ ค่อนข้างยืดหยุ่นในการเลี้ยงดู โดยในปัจจุบันสุดท้ายนี้คาดว่าจะมีอิทธิพลเฉพาะในส่วน of ทัศนคติและการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองในการคุยกับลูกเรื่องเพศเท่านั้น

ระเบียบวิธีการศึกษา

1) ข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสำรวจพ่อแม่ผู้ปกครองไทย ภายใต้โครงการประเมินผลกิจกรรมการสื่อสารการตลาดทางสังคม เรื่อง “โอกาสทองคุยกับลูกเรื่องเพศ” โดยฝ่ายสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสำรวจเพื่อประเมินผลประสิทธิภาพการสื่อสารรณรงค์การตลาดที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ทักษะความรู้ และพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เข้าถึงและเข้าไม่ถึงการรณรงค์ และกิจกรรมการตลาดที่แตกต่างกัน กลุ่มเป้าหมายของการสำรวจ ได้แก่ พ่อแม่ผู้ปกครองไทยที่มีลูกหรือเด็กในความปกครองอายุระหว่าง 7-18 ปี โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบมีเงื่อนไข (purposive sampling) ตามเกณฑ์เงื่อนไขอายุของลูกหรือบุตรในปกครอง และเงื่อนไขการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่เคยเห็น เคยได้ยินหรือรับทราบ หรือเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม ในเรื่อง “โอกาสทองคุยกับลูกเรื่องเพศ” ผ่านช่องทางใดก็ได้อย่างน้อย 1 ช่องทางในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา และกลุ่มที่ไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินหรือรับทราบ และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารการตลาดเพื่อสังคม โดยกำหนดโควตาจำนวนตัวอย่างที่ต้องการจากแต่ละกลุ่มในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน¹

การสำรวจใช้แบบสอบถามอย่างมีโครงสร้างพร้อมพนักงานสัมภาษณ์ (structured questionnaire with an interviewer) ที่พัฒนาโดยคณะนักวิจัยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ร่วมกับคณะทำงานฝ่ายสื่อสารการตลาดเพื่อสังคมของ สสส. ดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่โดยศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ (SAB) ในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน 2559 ในพื้นที่ 5 จังหวัด ซึ่งในการศึกษานี้กำหนดเป็นตัวแทนแต่ละภูมิภาคของประเทศไทย ได้แก่ กรุงเทพฯ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้จำนวนตัวอย่างพ่อแม่ผู้ปกครองไทย รวม 2,422 คน

2) ตัวแปรและนิยามเชิงปฏิบัติการ

จากกรอบแนวคิดของการศึกษาที่แสดงไว้ในรูป 1 ปัจจัยซึ่งคาดว่าเป็นตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์เชิงอิทธิพลต่อระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย ตัวแปรภูมิภาค (Region) ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของพ่อแม่ผู้ปกครอง (1 = ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ; 2 = กรุงเทพฯ; 3 = ภาคกลาง; 4 = ภาคเหนือ; 5 = ภาคใต้) ตัวแปรเพศ (Gender) (1 = เพศหญิง และ 2 = เพศชาย) ตัวแปรกลุ่มอายุ (Age_g) (1 = 18-29 ปี; 2 = 30-39 ปี; 3 = 40-49 ปี และ 4 = 50 ปีขึ้นไป) ตัวแปรระดับการศึกษา (Educ) (1 = ประถมศึกษาและต่ำกว่า; 2 = มัธยมศึกษาตอนต้น; 3 = มัธยมศึกษาตอนปลาย และ 4 = สูงกว่ามัธยมศึกษา)

¹ เป็นข้อจำกัดของการศึกษาที่ไม่สามารถใช้ข้อมูลและผลการสำรวจเป็นตัวแทนระดับประเทศได้

ปัจจัยเกี่ยวกับลูกหรือเด็กในปกครอง ประกอบด้วย ตัวแปรจำนวนเด็กที่ดูแล (No_ch) ซึ่งหมายถึง จำนวนเด็กอายุ 7-18 ปีที่อยู่ภายใต้การดูแล (ทั้งในฐานะพ่อแม่หรือผู้ปกครอง) (1 = 1 คน; 2 = 2 คน และ 3 = 3-4 คน) ตัวแปรเพศของเด็กที่ดูแล (Sex_ch) ซึ่งหมายถึง เพศของเด็กอายุ 7-18 ปีที่อยู่ภายใต้การดูแล (ทั้งในฐานะพ่อแม่หรือผู้ปกครอง) (1 = ชายอย่างเดียว; 2 = หญิงอย่างเดียว และ 3 = ทั้งชายและหญิง) ปัจจัยถัดมา ได้แก่ ตัวแปรการเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ (Interv) ซึ่งหมายถึง การเคยหรือไม่เคยเข้าถึงกิจกรรมการสื่อสารการตลาดทางสังคม เพื่อส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ โดยพ่อแม่ผู้ปกครองในรอบ 3 เดือนก่อนวันสัมภาษณ์ (1 = ไม่เคยเข้าถึง; 2 = เคยเห็นหรือได้ยินสื่อรณรงค์ ช่องทางต่างๆ; 3 = เคยเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมรณรงค์ และ 4 = เคยเข้าถึงทั้งสื่อและกิจกรรมรณรงค์)

ปัจจัยสุดท้ายหรือปัจจัยการเลี้ยงดู ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมคาดว่าเป็นปัจจัยที่อาจไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อระดับความรู้ในการคุยกับลูกเรื่องเพศ แต่มีอิทธิพลต่อระดับทัศนคติและการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองไทยในการคุยกับลูกเรื่องเพศ ประกอบด้วย ตัวแปรความใกล้ชิดกับเด็ก (intimacy) ซึ่งหมายถึง ระดับความใกล้ชิดสนิทสนมกับกับเด็ก (ทุกคนโดยเฉลี่ยทั้งบุตรและเด็กภายใต้การปกครอง) ประเมินโดยตนเองใน 4 ระดับ (1-4 ไม่ค่อยถึงมากที่สุด) ตัวแปรการใช้เวลากับเด็ก (time_sp) ซึ่งหมายถึง ระดับความสามารถในการให้เวลากับเด็กในการทำกิจกรรมร่วมกัน การพูดคุย ให้คำปรึกษาเรื่องต่างๆ (โดยเฉลี่ยทั้งบุตรและเด็กภายใต้การปกครอง) ประเมินโดยตนเองใน 4 ระดับ (1-4 ไม่มีเวลาถึงตลอดเวลา) ตัวแปรแนวทางการเลี้ยงดู (par_style) ซึ่งหมายถึง ระดับความเข้มงวดของรูปแบบการเลี้ยงดู เป็นค่าคะแนนเฉลี่ย 1-4 (เข้มงวดที่สุดถึงยืดหยุ่นที่สุด) ชี้นำจากข้อคำถาม 5 ข้อ เกี่ยวกับการเป็นผู้ปกครองที่ยืดหยุ่น การเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำสิ่งที่ชอบ การเปิดโอกาสในการรับฟังคำถาม การตอบคำถาม และการแสดงออกซึ่งความรักและความเป็นห่วงต่อเด็ก

เกี่ยวกับการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ ตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เส้นทาง ประกอบด้วย ตัวแปร ซึ่งถูกกำหนดเป็นตัวแปรตามในการศึกษานี้ ประกอบด้วย ตัวแปรระดับความรู้ การคุยกับลูกเรื่องเพศ (know_st) หมายถึง ระดับค่าคะแนนเฉลี่ยในการตอบแบบประเมิน “ความพร้อมในการคุยกับลูกเรื่องเพศ” (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ [สสส.], 2559) ที่ถูกต้อง ใน 7 ข้อคำถามที่ประเมินระดับทักษะด้านความรู้ของพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการให้คำแนะนำแก่เด็กในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเพศ เช่น ในเรื่องการคุมกำเนิด การป้องกันการตั้งครรภ์ การช่วยตนเอง การทำความสะอาดอวัยวะเพศ อายุที่ควรเริ่มคุยเรื่องเพศ เป็นต้น ซึ่งแปลงเป็นค่าคะแนน 0-100 คะแนน ตัวแปรระดับทัศนคติการคุยกับลูกเรื่องเพศ (Att_st) หมายถึง ระดับค่าคะแนนเฉลี่ยในการตอบแบบประเมิน “ความพร้อมในการคุยกับลูกเรื่องเพศ” ที่ถูกต้อง ใน 8 ข้อคำถามที่ประเมินระดับทักษะด้านทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับการคุยกับลูกเรื่องเพศในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การมีผู้ชายขุ่นขี้ขางอนามัยในโรงเรียน การที่เด็กคบกับเพื่อนที่มีลักษณะดุดัง พฤติกรรมการมีแฟน เริ่มมีเพศสัมพันธ์ หรือการตั้งท้องในวัยเรียน เป็นต้น ซึ่งแปลงเป็นค่าคะแนน 0-100 คะแนน และตัวแปรระดับการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศ (Prac_st) หมายถึง ระดับค่าคะแนนเฉลี่ยในการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุยกับลูกเรื่องเพศ จาก 9 ข้อคำถามประเมินตามแนวคิดคุยกับลูกเรื่องเพศ เมื่อเด็กอยากคุย เมื่อมีโอกาส และเมื่อจำเป็นต้องคุย ซึ่งแปลงเป็นค่าคะแนน 0-100 คะแนน

ผลการศึกษา

1) การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว

ลักษณะทั่วไปของพ่อแม่ผู้ปกครองไทยจำนวน 2,446 คน ที่ตกเป็นตัวอย่างของการสำรวจฯ และใช้เป็นข้อมูลของการศึกษานี้ เกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล จำนวนและเพศของเด็กที่ดูแล ปัจจัยการเลี้ยงดู และการเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมรณรงค์การคุมกำเนิดเรื่องเพศ รวมถึงผลการประเมินระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุมกำเนิดเรื่องเพศ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์แรกของการศึกษานี้ สรุปได้ดังตาราง 1

ในภาพรวม พ่อแม่ผู้ปกครองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีการกระจายใกล้เคียงกันที่ประมาณร้อยละ 16-17 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจากแต่ละภูมิภาคของประเทศ ยกเว้นจากกรุงเทพฯ ที่มีขนาดตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 31.6 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ส่วนใหญ่หรือประมาณ 2 ใน 3 (ร้อยละ 67.0) เป็นเพศหญิง ร้อยละ 37.7 และ 34.6 มีอายุอยู่ในช่วง 40-49 ปี และ 30-39 ปีตามลำดับ เกี่ยวกับระดับการศึกษา ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นต้นไป โดยร้อยละ 31.4 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และร้อยละ 32.9 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ส่วนใหญ่หรือมากกว่า 2 ใน 3 (ร้อยละ 68.2) ของพ่อแม่ผู้ปกครองมีลูกหรือเด็กในปกครองเพียง 1 คน ร้อยละ 26.6 มีลูกหรือเด็กในปกครอง 2 คน และที่เหลือเพียงร้อยละ 5.2 มีลูกหรือเด็กในปกครอง 3-4 คน เกี่ยวกับเพศของเด็กที่ดูแล มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมาก ร้อยละ 42.8 และ 39.1 มีลูกหรือเด็กในปกครองที่เป็นเพศชายเพียงอย่างเดียว และเป็นเพศหญิงเพียงอย่างเดียว ตามลำดับ พ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหรือเด็กในปกครองทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 18.1 ของพ่อแม่ผู้ปกครองทั้งหมด

ในส่วนการเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมการคุมกำเนิดเรื่องเพศ พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 49.6) ของกลุ่มตัวอย่างไม่เคยเห็น ไม่เคยได้ยินหรือรับทราบ และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการสื่อสารการตลาดทางสังคมเพื่อส่งเสริมการคุมกำเนิดเรื่องเพศเลยในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 36.5 เคยเห็นหรือได้ยิน สื่อรณรงค์ช่องทางต่างๆ ร้อยละ 2.4 เคยเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมรณรงค์ และร้อยละ 11.5 ทั้งเคยเห็นและได้ยินสื่อรณรงค์ช่องทางต่างๆ รวมทั้งเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมรณรงค์ สำหรับปัจจัยในด้านการเลี้ยงดูลูกหรือเด็กในปกครอง พ่อแม่ผู้ปกครองส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 45.9 รายงานว่ามีความใกล้ชิดสนิทสนมกับลูกหรือเด็กค่อนข้างมาก ร้อยละ 29.6 มีความใกล้ชิดสนิทสนมมากที่สุด เช่นเดียวกัน ถึงร้อยละ 46.9 และ 33.5 รายงานว่าสามารถให้เวลาหรือใช้เวลาร่วมกับเด็กในการให้คำแนะนำคำปรึกษา หรือทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันได้ “เป็นส่วนใหญ่” และ “ได้ตลอดเวลา” ตามลำดับ จาก 5 ข้อคำถามเกี่ยวกับแนวทางการเลี้ยงดู ค่าคะแนนที่ชี้วัดระดับความเข้มงวดมากที่สุด (1.00 คะแนน) ไปถึงความยืดหยุ่นมากที่สุด (4.00 คะแนน) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 ซึ่งถือว่าโน้มเอียงไปในทางที่มียืดหยุ่นในแนวทางการเลี้ยงดูลูกและเด็กในปกครองประมาณหนึ่ง

ตาราง 1 ปัจจัยส่วนบุคคลจำนวนและเพศของเด็กที่ดูแล ปัจจัยการเลี้ยงดู การเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริม และ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศ (รวม 2,446 คน*)

	ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ภูมิภาค (Region)	1 = ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	773	31.6
	2 = กรุงเทพฯ	398	16.3
	3 = ภาคกลาง	423	17.3
	4 = ภาคเหนือ	422	17.3
	5 = ภาคใต้	430	17.6
เพศ (Gender)	1 = เพศหญิง	1,634	67.0
	2 = เพศชาย	805	33.0
กลุ่มอายุ (Age_g)	1 = 18-29 ปี	274	11.2
	2 = 30-39 ปี	846	34.6
	3 = 40-49 ปี	923	37.7
	4 = 50 ปีขึ้นไป	403	16.5
ระดับการศึกษา (Educ)	1 = ประถมศึกษาและต่ำกว่า	447	18.3
	2 = มัธยมศึกษาตอนต้น	425	17.4
	3 = มัธยมศึกษาตอนปลาย	768	31.4
	4 = สูงกว่ามัธยมศึกษา	804	32.9
จำนวนเด็กที่ดูแล (No_ch)	1 = 1 คน	1,668	68.2
	2 = 2 คน	651	26.6
	3 = 3-4 คน	127	5.2
การเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริม การคุยกับลูกเรื่องเพศ (Interv)	1 = ไม่เคยเข้าถึง	1,214	49.6
	2 = เคยเห็นหรือได้ยินสื่อรณรงค์ช่องทางต่างๆ	893	36.5
	3 = เคยเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมรณรงค์	58	2.4
	4 = เคยเข้าถึงทั้งสื่อและกิจกรรมรณรงค์	281	11.5
เพศของเด็กที่ดูแล (Sex_ch)	1 = ชายอย่างเดียว	1,046	42.8
	2 = หญิงอย่างเดียว	956	39.1
	3 = ทั้งชายและหญิง	441	18.1
ความใกล้ชิดกับเด็ก (intimacy)	1 = ไม่ค่อยใกล้ชิด	0	0
	2 = ค่อนข้างใกล้ชิด	599	24.6
	3 = ใกล้ชิดมาก	1,118	45.9
	4 = ใกล้ชิดมากที่สุด	721	29.6
การใช้เวลากับเด็ก (time_sp)	1 = ไม่มีเวลา	0	0
	2 = นานๆ ครั้ง	478	19.6
	3 = เป็นส่วนใหญ่	1,142	46.9
	4 = ตลอดเวลา	817	33.5
รูปแบบการเลี้ยงดู (par_style)	คะแนนเฉลี่ย 3.36 (เต็ม 4.00), min. = 1.00, max. = 4.00 s.d. = 0.52		

	ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ตัวแปรตาม (การคุยกับลูกเรื่องเพศ)			
ระดับความรู้ (Know_st)	คะแนนเฉลี่ย 48.2 (เต็ม 100), min. = 0.00, max. = 100 s.d. = 29.8		
ระดับทัศนคติ (Att_st)	คะแนนเฉลี่ย 46.7 (เต็ม 100), min. = 0.00, max. = 100 s.d. = 22.7		
ระดับการปฏิบัติตน (Prac_st)	คะแนนเฉลี่ย 53.6 (เต็ม 100), min. = 0.00, max. = 100 s.d. = 21.3		

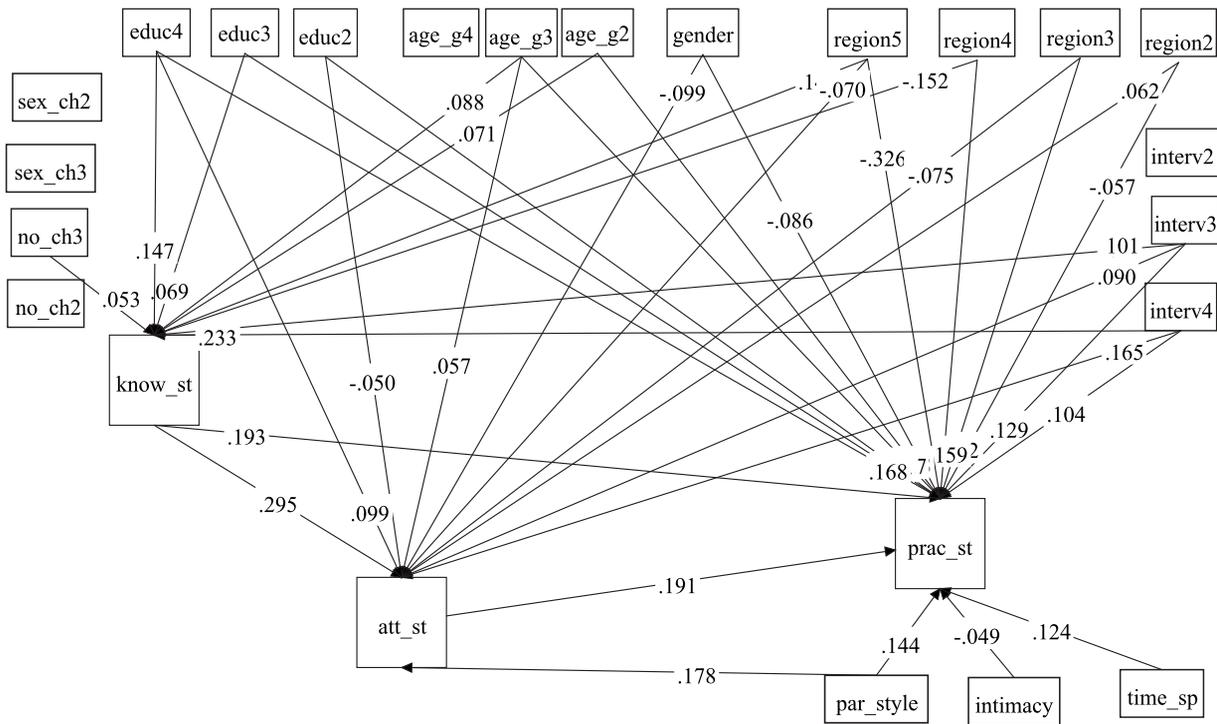
หมายเหตุ: * เนื่องจากข้อมูลที่ missing ในบางปัจจัยทำให้จำนวนรวมของกลุ่มตัวอย่างในบางตัวแปรมีจำนวนน้อยกว่า 2,446 คน โดยค่าร้อยละที่แสดงในตารางเป็นค่าที่คำนวณจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่รวมข้อมูล missing

เกี่ยวกับการคุยกับลูกเรื่องเพศ จากข้อคำถามตามแบบประเมินความพร้อมในการคุยกับลูกเรื่องเพศ พบว่า พ่อแม่ผู้ปกครองไทยมี “ความรู้” และ “ทัศนคติ” ที่เหมาะสมอยู่ที่ระดับ “ปานกลาง”² โดยมีค่าคะแนนความรู้เฉลี่ยเท่ากับ 48.2 คะแนน และค่าคะแนนทัศนคติเฉลี่ยเท่ากับ 46.7 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 100) ซึ่งนับว่าเป็นระดับปานกลางที่โน้มเอียงไปทางต่ำ เนื่องจากน้อยกว่าคะแนนกึ่งกลางที่ 50 คะแนน ขณะที่การปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศ ตามแนวคิดเมื่อเด็กอยากคุย เมื่อมีโอกาส และเมื่อจำเป็นต้องคุย พบว่ามีค่าคะแนนเท่ากับ 53.6 คะแนน ซึ่งยังถือว่าอยู่ที่ระดับปานกลางเช่นกัน แต่โน้มเอียงไปทางสูงมากกว่า อย่างไรก็ตาม ค่าคะแนนทั้งหมดที่ยังถือว่าอยู่ในระดับปานกลางนี้สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายที่สำคัญในเรื่องนี้ว่า พ่อแม่ผู้ปกครองไทยยังคงจำเป็นต้องได้รับการให้ข้อมูลความรู้ในเรื่องเพศ (sex education) ที่จำเป็นและมีความสำคัญในการคุยเรื่องเพศ การเสริมสร้างทักษะเพื่อความเข้าใจและทัศนคติที่เอื้อต่อการคุยกับลูกเรื่องเพศ รวมทั้งการส่งเสริมแนวการปฏิบัติตนในการพูดคุยเรื่องเพศกับลูกหรือเด็กในปกครองที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rhucharoenpompanich et al. (2012) ที่พบว่าพ่อแม่คนไทยยังคงต้องการทักษะในการคุยเรื่องเพศกับลูกหลานอยู่

² เนื่องจากคะแนน ความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศมีค่าอยู่ระหว่าง 0-100 คะแนน ในการแบ่งระดับค่าคะแนนออกเป็น 3 ระดับ คือ ต่ำ กลาง และสูง จึงกำหนดเป็นช่วงคะแนน 0-33.3 คะแนน คือ ระดับต่ำ 33.4-66.7 คะแนน คือ ระดับกลาง และ 66.8-100 คะแนน คือ ระดับสูง

2) การวิเคราะห์เส้นทาง (Path analysis)³

รูป 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ กับระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย

หมายเหตุ: 1) ตัวเลขที่กำกับแต่ละเส้นแสดงค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐาน (standardized coefficients) ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ซึ่งในภาพแสดงเฉพาะเส้นทางอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05; 2) จำนวนตัวอย่างพ่อแม่ผู้ปกครองไทย 2,422 คน; 3) ค่าวัดความเหมาะสมของโมเดล (Model Fit Indicators) Chi-square Test of Model Fit, p-value = 0.005, RMSEA 0.037, CFI 0.996, TLI 0.918, SRMR 0.004; 4) R2 Prac_st 0.426, Att_st 0.316, Know_st 0.147

ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ กับระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย แสดงได้ดังรูป 2 ตามกรอบแนวคิดของการศึกษา ตัวแปรอิสระภายใต้ปัจจัยแต่ละด้านของพ่อแม่ผู้ปกครองจะส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรระดับความรู้ (know_st) ทางตรงเท่านั้น ขณะที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรระดับทักษะคิด (att_st) ทั้งทางตรงและทางอ้อม (ผ่านตัวแปร know_st) และส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อตัวแปรระดับการปฏิบัติตน (prac_st) ทั้งทางตรงและทางอ้อมเช่นเดียวกัน (ผ่านตัวแปร know_st และ att_st) ยกเว้นตัวแปรอิสระภายใต้ปัจจัยการเลี้ยงดูเท่านั้น

³ การประเมินระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองในการศึกษานี้ ไม่ได้นำเสนอค่าคะแนนความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตน จำแนกตามลักษณะทั่วไปหรือตัวแปรภายใต้ปัจจัยต่างๆ ของพ่อแม่ผู้ปกครอง (ซึ่งเป็นลักษณะของการวิเคราะห์สองตัวแปร หรือ bivariate analysis) เนื่องจากไม่ใช่วัตถุประสงค์หลักของการศึกษา แต่นำเสนอผลการวิเคราะห์เส้นทางของอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ตัวแปรภายใต้ปัจจัยต่างๆ มีต่อระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หลายตัวแปร หรือ multivariate analysis ในส่วนนี้นับเป็นผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา

ที่คาดว่าไม่มีอิทธิพลต่อตัวแปร know_st แต่จะมีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปร att_st และอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม (ผ่านตัวแปร att_st) ต่อตัวแปร prac_st เพื่อให้สะดวกต่อการทำความเข้าใจ ผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดข้างต้น ทิศทางและขนาดของอิทธิพลที่ตัวแปรอิสระแต่ละตัวมีต่อตัวแปรตาม ในลักษณะอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม จึงรวมสรุปได้ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปทิศทางและขนาดของอิทธิพลมาตรฐาน (standardized effects) ของปัจจัยต่างๆ กับระดับความรู้ ทักษะคิด และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย

ตัวแปร (ชื่อตัวแปร)	อิทธิพล ต่อ “ระดับ ความรู้” (know_st)	อิทธิพลต่อ “ระดับทัศนคติ” (Att_st)			อิทธิพลต่อ “ระดับการปฏิบัติ ตน”(Prac_st)		
		ทางตรง	ทางอ้อม	รวม	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
ภูมิภาค (Region) (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ: อ้างอิง)							
-กรุงเทพฯ (region2)	0.011	0.062*	0.003	0.065*	-0.057*	0.015	-0.042
-ภาคกลาง (region3)	0.030	-0.075*	0.009	-0.066*	-0.132*	-0.007	-0.139*
-เหนือ (region4)	-0.152*	-0.007	-0.045*	-0.051*	-0.159*	-0.039*	-0.198*
-ใต้ (region5)	0.145*	-0.070*	0.043*	-0.028	-0.326*	0.023*	-0.303*
เพศ (Gender): (หญิง: อ้างอิง)							
-ชาย (Gender2)	-0.032	-0.099*	-0.009	-0.108*	-0.086*	-0.027*	-0.113*
กลุ่มอายุ (Age_g) (18-29 ปี: อ้างอิง)							
-30-39 ปี (age_g2)	0.071*	0.043	0.021*	0.064*	0.078*	0.026*	0.104*
-40-49 ปี (age_g3)	0.088*	0.057	0.026*	0.083*	0.077*	0.033*	0.110*
-50 ปี ขึ้นไป (age_g4)	0.011	-0.010	0.003	-0.007	0.041	0.001	0.042
ระดับการศึกษา (Educ) (ประถมศึกษาและต่ำกว่า: อ้างอิง)							
-มัธยมศึกษาตอนต้น (educ2)	0.014	-0.050*	0.004	-0.045	0.054*	-0.006	0.048*
-มัธยมศึกษาตอนปลาย (educ3)	0.069*	-0.020	0.020*	0.000	0.084*	0.013	0.097*
-สูงกว่ามัธยมศึกษา (educ4)	0.147*	0.099*	0.043*	0.143*	0.168*	0.056*	0.223*
จำนวนเด็กที่ดูแล (No_ch) (1 คน: อ้างอิง)							
-2 คน (no_ch2)	0.037	0.033	0.011	0.044	0.000	0.016*	0.016
-3-4 คน (no_ch3)	0.053*	0.010	0.016*	0.026	0.035	0.015*	0.050*
เพศของเด็กที่ดูแล (Sex_ch) (ชายอย่างเดียว: อ้างอิง)							
-หญิงอย่างเดียว (sex_ch2)	-0.009	-0.019	-0.003	-0.022	-0.008	-0.006	-0.014
-ทั้งชายและหญิง (sex_ch3)	-0.051	-0.034	-0.015	-0.049	0.040	-0.019*	-0.059*
-ความใกล้ชิดกับเด็ก (intimacy) (น้อย→มาก)		0.018		0.018	-0.049*	0.003	-0.046*
-การใช้เวลากับเด็ก (time_sp) (น้อย→มาก)		-0.007		-0.007	0.124*	-0.001	0.123*

ตัวแปร (ชื่อตัวแปร)	อิทธิพล ต่อ “ระดับ ความรู้” (know_st)	อิทธิพลต่อ “ระดับทัศนคติ” (Att_st)			อิทธิพลต่อ “ระดับการปฏิบัติ ตน”(Prac_st)		
		ทางตรง	ทางอ้อม	รวม	ทางตรง	ทางอ้อม	รวม
-รูปแบบการเลี้ยงดู (par_style) (เข้มงวด→ยืดหยุ่น)		0.178*		0.178*	0.144*	0.034*	0.178*
การเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ (Interv) (ไม่เคยเข้าถึง: อ้างอิง)							
-เคยเห็นหรือได้ยินสื่อรณรงค์ช่องทาง ต่างๆ (interv2)	0.028	0.035	0.008	0.044*	0.008	0.014	0.022
-เคยเข้าร่วมหรือทำกิจกรรมรณรงค์ (interv3)	0.101*	0.090*	0.030*	0.120*	0.129*	0.042*	0.171*
-เคยเข้าถึงหนังสือและ กิจกรรมรณรงค์ (interv4)	0.233*	0.165*	0.069*	0.234*	0.104*	0.090*	0.193*
ระดับความรู้ (know_st)		0.295*		0.295*	0.193*	0.056*	0.250*
ระดับทัศนคติ (Att_st)					0.191*		0.191*

หมายเหตุ: * p-value < 0.05

ผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เส้นทางพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร “ระดับความรู้” (know_st) “ระดับทัศนคติ” (att_st) และ “ระดับการปฏิบัติตน” (prac_st) เป็นไปตามกรอบแนวคิดแบบจำลอง KAP กล่าวคือ ระดับความรู้มีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับทัศนคติ (standardized direct effect: s.d.e.0.295) และระดับการปฏิบัติตน (s.d.e.0.193) และระดับทัศนคติมีอิทธิพลทางตรงในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับการปฏิบัติตน (s.d.e.0.191) ซึ่งทำให้ระดับความรู้มีอิทธิพลทางอ้อมในเชิงบวกต่อระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสม (standardized indirect effect: s.i.e.0.0.056) ของพ่อแม่ผู้ปกครองในการคุยกับลูกเรื่องเพศด้วย

เมื่อพิจารณาปัจจัยส่วนบุคคลของพ่อแม่ผู้ปกครองพบว่า ระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติตามภูมิภาคที่อยู่อาศัย โดยพ่อแม่ผู้ปกครองภาคใต้มีระดับความรู้ที่ดีที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ขณะที่พ่อแม่ผู้ปกครองภาคเหนือมีระดับความรู้ที่ต่ำที่สุด (standardized total effect: s.t.e. ภาคใต้ 0.145 ภาคเหนือ -0.152 สำหรับกรุงเทพฯ และภาคกลาง s.t.e. ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นกลุ่มอ้างอิง) พ่อแม่ผู้ปกครองกรุงเทพฯ มีระดับทัศนคติที่ดีที่สุด ขณะที่ภาคกลางมีระดับทัศนคติต่ำที่สุด (s.t.e. 0.065 และ -0.066 ตามลำดับ) และพ่อแม่ผู้ปกครองภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพฯ มีระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมที่สุด (s.t.e. กลุ่มอ้างอิง คือ 0.00 ซึ่งไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจาก s.t.e. กรุงเทพฯ -0.042)

ขณะที่ภาคใต้มีระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่ำที่สุด (s.t.e.-0.303) เปรียบเทียบระหว่างพ่อหรือผู้ปกครองชายและแม่หรือผู้ปกครองหญิงพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันในระดับความรู้ แต่ในส่วนองระดับทัศนคติและการปฏิบัติตน พ่อหรือผู้ปกครองชายกลับมีทัศนคติและการปฏิบัติตนที่เหมาะสมต่ำกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เปรียบเทียบตามกลุ่มอายุพ่อแม่ผู้ปกครองในช่วงอายุ 30-39 ปี และ 40-49 ปี มีระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุยกับลูกเรื่องเพศดีกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองในช่วงอายุ 18-29 ปี และอายุ 50 ปีขึ้นไป เกี่ยวกับระดับการศึกษา ภาพรวมพบว่า มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อทั้งระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสม โดยพ่อแม่ผู้ปกครองที่จบการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นไปเป็นกลุ่มที่มีระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมที่สูงที่สุด เมื่อเทียบกับพ่อแม่ผู้ปกครองที่จบการศึกษาในระดับต่ำกว่า

สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับลูกหรือเด็กในปกครอง พบว่า จำนวนลูกหรือเด็กในปกครอง 3-4 คน มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความรู้และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศที่เหมาะสมกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนลูกหรือเด็กในปกครอง 1-2 คน อย่างไรก็ตาม ไม่มีผลต่อความแตกต่างในระดับทัศนคติสำหรับเพศของลูกหรือเด็กในปกครองพบว่าไม่มีอิทธิพลต่อทั้งระดับความรู้และระดับทัศนคติ แต่มีอิทธิพลต่อระดับการปฏิบัติ โดยพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหรือเด็กในปกครองทั้งเพศชายและเพศหญิง เป็นกลุ่มที่มีระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุยกับลูกเรื่องเพศต่ำกว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีลูกหรือเด็กในปกครองเป็นเพศชายอย่างเดียวหรือเพศหญิงอย่างเดียว

ในส่วนของปัจจัยการเข้าถึงกิจกรรมส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ พบว่า เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมที่สำคัญต่อระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตนที่เหมาะสมของพ่อหรือผู้ปกครองในการคุยกับลูกเรื่องเพศอย่างมาก โดยเฉพาะการเข้าถึงกิจกรรมทั้งในลักษณะเคยเห็นหรือเคยได้ยินสื่อรณรงค์ และเคยเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ ที่มีอิทธิพลรวมมาตรฐาน (standardized total effect: s.t.e.) ที่ค่อนข้างสูงต่อทั้งตัวแปรระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตน การเข้าถึงในลักษณะการเคยเห็นหรือเคยได้ยินสื่อรณรงค์เพียงอย่างเดียว พบว่า ไม่มีอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับความรู้และระดับการปฏิบัติตน แต่มีอิทธิพลเชิงบวกที่ต่อระดับทัศนคติเท่านั้น ขณะที่การเข้าถึงในลักษณะเคยเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์ มีอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อทั้งระดับความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตน แต่อิทธิพลรวมมาตรฐานนับว่าต่ำกว่าการเข้าถึงกิจกรรมทั้งในสองลักษณะร่วมกันอย่างชัดเจน

สำหรับปัจจัยการเลี้ยงดูพบว่า รูปแบบการเลี้ยงดูที่ยืดหยุ่น (เมื่อเทียบกับการเลี้ยงดูที่ค่อนข้างเข้มงวด) มีอิทธิพลรวมทางบวกต่อระดับทัศนคติและระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมของพ่อแม่ผู้ปกครองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Chamratrithirong et al. (2010) พบว่าพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตัวของพ่อแม่สามารถส่งถ่ายมายังบุตรได้ และสามารถป้องกันบุตรจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ ขณะที่ความใกล้ชิดสนิทสนมและการใช้เวลากับเด็กมีอิทธิพลรวมที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับการปฏิบัติตนเท่านั้น ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่อนข้างน่าสนใจ โดยพบว่าความใกล้ชิดกับเด็กที่เพิ่มขึ้นกลับมีอิทธิพลทางลบต่อระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุยเรื่องเพศกับลูก ขณะที่การใช้เวลากับเด็กเพิ่มขึ้นมีอิทธิพลทางบวกต่อระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสม

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองไทย ในการคุยกับลูกเรื่องเพศ รวมถึงวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง โดยใช้ข้อมูลitudinal จากการศึกษาการสำรวจประเมินผลกิจกรรมการสื่อสารการตลาดทางสังคม เรื่อง “โอกาสทอง คุยกับลูกเรื่องเพศ” กับพ่อแม่ผู้ปกครองไทยที่มีลูกหรือเด็กในปกครองอายุ 7-18 ปี จำนวน 2,446 คน ในปี 2559 ผลจากการศึกษาพบว่าระดับความรู้และทัศนคติของพ่อแม่ผู้ปกครองในการคุยกับลูกเรื่องเพศ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าคะแนนเท่ากับ 48.2/100 และ 46.7/100 คะแนนตามลำดับ เช่นเดียวกัน

ระดับการปฏิบัติตนก็นับว่าอยู่ในระดับปานกลางแต่ค่อนข้างสูง โดยมีค่าคะแนนเท่ากับ 53.6/100 คะแนน จากการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ ระดับความรู้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อทั้งระดับทัศนคติและระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสม โดยที่ระดับทัศนคติก็มีอิทธิพลเชิงบวกต่อระดับการปฏิบัติตนที่เหมาะสมเช่นกัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์และอิทธิพลจากปัจจัยอื่นพบว่า ระดับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนของพ่อแม่ผู้ปกครองมีความแตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค แตกต่างตามเพศของผู้ปกครอง ตามกลุ่มอายุ ระดับการศึกษา จำนวนและเพศของลูกหรือเด็กในปกครอง ตามการเข้าถึงกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมการคุยกับลูกเรื่องเพศ และปัจจัยการเลี้ยงดูในด้านต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการศึกษาในครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าความรู้และทัศนคติในการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกหลาน น่าจะยังคงเป็นอุปสรรคหนึ่งที่สำคัญของพ่อแม่ผู้ปกครองไทยในการปฏิบัติตนพูดคุยกับลูกและให้ข้อเสนอแนะแก่ลูกเรื่องเพศ การศึกษาที่ผ่านมาจำนวนหนึ่งพบว่าสาเหตุหลักหนึ่งที่ทำให้พ่อแม่ไม่คุยกับลูกเรื่องเพศ คือ พ่อแม่อาจมีความไม่แน่ใจว่าความรู้ที่จะสอนหรือให้คำปรึกษาแก่ลูกนั้นถูกต้องหรือไม่ รวมถึงจำนวนมากไม่มีทักษะหรือไม่รู้ว่าควรจะเริ่มต้นคุยเรื่องเพศกับลูกอย่างไรดี (Wilson et al., 2010; Sridawruang, Pfeil, & Crozier, 2010) ดังนั้นเพื่อเป็นอีกช่องทางหรือวิธีการในการป้องกันและลดปัญหาด้านสุขภาพทางเพศและอนามัยเจริญพันธุ์ในกลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนไทย การส่งเสริมและรณรงค์ให้พ่อแม่ผู้ปกครองไทยมีระดับความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติตนในการคุยกับลูกเรื่องเพศที่เหมาะสมมากขึ้นยังเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศจำนวนหนึ่ง เช่น งานของ DuRant et al. (2006) ที่ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดกิจกรรมส่งเสริมและรณรงค์ในลักษณะการเพิ่มความรู้และทักษะ (educational campaign) สำหรับพ่อแม่ผู้ปกครองนั้นมีความสำคัญ และสามารถเพิ่มโอกาสหรือคุณภาพของการพูดคุยของพ่อแม่กับลูกในเรื่องเพศให้ดีขึ้นได้ ซึ่งในบริบทของประเทศไทย จากผลการศึกษาในครั้งนี้ การส่งเสริมและรณรงค์ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้แก่พ่อแม่ผู้ปกครอง โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

(ก) ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศของเด็ก เช่น ในเรื่องการช่วยตัวเอง วิธีการทำความสะอาดอวัยวะเพศ การป้องกันการตั้งครรภ์และวิธีการคุมกำเนิด รวมถึงอายุที่เหมาะสมในการเริ่มคุยเรื่องเพศกับลูก โดยกลุ่มเป้าหมายที่ควรมุ่งเน้น ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองในภาคเหนือ ช่วงอายุ 18-29 ปี และ 50 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีลูกหรือเด็กในปกครอง 1-2 คน ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การคุยกับลูกเรื่องเพศ (แม้จะเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินสื่อรณรงค์)

(ข) การสร้างความตระหนักและทัศนคติที่เหมาะสมในเชิงบวกต่อการคุมกำเนิดในเรื่องเพศ ภายใต้สถานการณ์ต่างๆ เช่น การเริ่มคบเพื่อนต่างเพศ หรือเพื่อนที่เป็นเพศทางเลือก พฤติกรรมอยากรู้ อยากลองในการมีเพศสัมพันธ์ การใช้ถุงยางอนามัย หรือการป้องกันการตั้งครรภ์วิธีต่างๆ โดยกลุ่มเป้าหมาย ที่ควรมุ่งเน้น ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่ยังมีระดับความรู้ในการคุมกำเนิดเรื่องเพศที่ต่ำ อยู่ในภาคกลาง และภาคเหนือ เพศชาย ช่วงอายุ 18-29 ปี และ 50 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือต่ำกว่า ไม่เคยเห็นหรือได้ยินสื่อรณรงค์หรือเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การคุมกำเนิดเรื่องเพศเลย

(ค) การเห็นความสำคัญและรู้จักใช้โอกาสหรือสร้างโอกาสในการคุมกำเนิดกับลูก เมื่อเด็กอยากคุม เมื่อมีโอกาส และเมื่อจำเป็นต้องคุม โดยกลุ่มเป้าหมายที่ควรมุ่งเน้น ได้แก่ กลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่ยังมีระดับความรู้และทัศนคติในการคุมกำเนิดเรื่องเพศที่ต่ำ อยู่ในภาคใต้ (รวมถึงภาคเหนือและภาคกลาง) เพศชาย ช่วงอายุ 18-29 ปี และ 50 ปีขึ้นไป มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า มีลูกหรือเด็กในปกครอง 1-2 คน มีลูกหรือเด็กในปกครองทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์การคุมกำเนิดเรื่องเพศ (แม้จะเคยได้เห็นหรือเคยได้ยินสื่อรณรงค์) การส่งเสริมการใช้เวลาให้เพิ่มขึ้นกับลูกหรือเด็กในปกครอง แนวทางการเลี้ยงดูที่มีความยืดหยุ่น เป็นอีกข้อเสนอแนะแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มระดับทัศนคติและการปฏิบัติตนในเรื่องนี้ที่เหมาะสมของพ่อแม่ผู้ปกครองเพิ่มขึ้นได้ ขณะที่ในการส่งเสริมและรณรงค์จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับกลุ่มพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็กให้มากขึ้น ถึงสาเหตุที่ทำให้ความใกล้ชิดนั้นกลายเป็นอุปสรรคหรือเป็นปัจจัยเชิงลบต่อการปฏิบัติตนที่เหมาะสมในการคุมกำเนิดเรื่องเพศ เพื่อหาทางออกหรือวิธีการจัดการที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กัญญา อภิพรชัยสกุล และดุสิตา พึ่งสำราญ. (2551). ผลสำรวจพฤติกรรมทางเพศและความรู้เรื่องเอดส์ของประชากรไทย. ใน กฤตยา อาชวนิจกุล และกาญจนา ตั้งชลทิพย์ (บรรณาธิการ). *ประชากรและสังคม 2551: มติ “เพศ” ประชากรและสังคม* (หน้า 18-29). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชนวนทอง ธนสุกาญจน์. (2556). รายงานผลการประเมินโครงการสื่อสารเรื่องเพศกับลูกหลาน. เสนอต่อมูลนิธิแพชทูเฮลท์ ภายใต้โครงการ 2013 I3E. [เอกสารอัดสำเนา].
- วิชัย เอกพลากร และคณะ. (2557). รายงานสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2556). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารเรื่องเพศในครอบครัวไทย 2556. ค้นจาก http://rhold.anamai.moph.go.th/all_file/research/สื่อสารเรื่องเพศ.pdf
- _____. (2557). การตั้งครรภในวัยรุ่น: นโยบาย แนวทางการดำเนินงานและการติดตามประเมินผล. นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์.
- สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2559). รายงานผลการเฝ้าระวังพฤติกรรมที่สัมพันธ์กับการติดเชื้อเอชไอวี กลุ่มนักเรียน ประเทศไทย 2556. ค้นจาก <http://www.boe.moph.go.th/Annual/AESR2014/aesr2557/Part%201/1-6/1-6-1.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.). (2559). *โครงการโอกาสของคุยเรื่องเพศกับลูก 2559*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2560, จาก http://www.thaihealth.or.th/contact/getfile_books.php?e_id=462

ภาษาอังกฤษ

- Chamratrithirong, A. et al. (2010). Spirituality within family and the prevention of health risk behavior among adolescents in Bangkok, Thailand. *Social Science & Medicine*, 71(10): 1855-1863.
- DuRant, R. H. et al. (2006). An evaluation of a mass media campaign to encourage parents of adolescents to talk to their children about sex. *Journal of Adolescent Health*, 38(3): 298.e1-298.e9.
- Rhucharoenpornpanich, O. et al. (2010). Parenting and adolescent problem behaviors: A comparative study of sons and daughters in Thailand. *Journal of the Medical Association of Thailand*, 93(3): 293-300.
- _____. (2012). Parent-teen communication about sex in urban Thai families. *Journal of Health Communication*, 17(4): 380-396.
- Sridawruang, C., Pfeil, M., & Crozier, K. (2010). Why Thai parents do not discuss sex with their children: a qualitative study. *Nursing and Health Science*, 12(4): 437-443.
- Wilson, E. K. et al. (2010). Parent's perspectives on talking to preteenage children about sex. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health*, 42(1): 56-63.